

УДК 342.9

БЕРНАЦЬКА Н.І.

ДОСВІД ЛИТОВСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

У науковій статті досліджено досвід Литовської Республіки щодо правового регулювання соціального забезпечення публічної служби. Також зроблено ґрунтовні висновки та надано пропозиції щодо імплементації в національне законодавство.

Ключові слова: Литва, правове регулювання, соціальне забезпечення, публічна служба, публічний службовець.

В научной статье исследован опыт Литовской Республики о правовом регулировании социального обеспечения публичной службы. Также сделаны основательные выводы и внесены предложения по имплементации в национальное законодательство.

Ключевые слова: Литва, правовое регулирование, социальное обеспечение, публичная служба, публичный служащий.

In this scientific article the experience of the Republic of Lithuania regarding the legal regulation of social security of the public service is researched. Also, strong conclusions and suggestions on implementation in national legislation have been made.

Key words: Lithuania, legal regulation, social security, public service, public servant.

Вступ. Дослідження зарубіжного та європейського досвіду правового регулювання соціального забезпечення публічної служби дасть змогу встановити відмінності між регулюванням цього питання в зарубіжних державах та Україні, а також зробити висновки, якою мірою можна втілити переваги зарубіжних моделей у вітчизняних реаліях.

Актуальність дослідження виділеного питання полягає в тому, що Україна у своєму історичному досвіді неодноразово запозичала позитивний досвід більш розвинених держав. Публічна служба є інститутом, стандарти функціонування якого, по суті, запозичуються в іноземних країнах, оскільки чинний інститут державної служби, який отримано разом з іншою нормативно-правовою спадщиною Радянського Союзу, сьогодні повинен розглядатись ширше для досягнення більшої ефективності й результативності. Тому публічна служба як інститут, що перебуває на стадії формування, потребує аналізу досвіду таких держав, у яких історія його функціонування є багатшою, і соціальне забезпечення публічних службовців як його важливий підінститут не є винятком у цьому контексті.

Зарубіжний і європейський досвід правового регулювання соціального забезпечення публічної служби не є широко дослідженим питанням у правовій доктрині нашої держави, незважаючи на те що аналіз питань зарубіжного досвіду функціонування публічної служби загалом досить широко представлений у працях науковців. Тому серед дослідників цього питання насамперед виділимо тих, які розглядали питання зарубіжного досвіду функціонування інституту публічної служби загалом або ж звертали увагу на окремі європейські стандарти в цій сфері, таких як В.Б. Авер'янов, І.А. Березовська, Ю.П. Битяк, І.В. Влялько, І.А. Грицяк, Х.М. Дейнега, С.В. Загороднюк, Ю.В. Іщенко, Ю.В. Ковбасюк, М.М. Клемпарський, П.І. Крайнік, О.М. Лисенко, В.І. Муравйов, К.Б. Пусан, О.В. Святун, С.М. Сergyгін, К.В. Смирнов, В.П. Тимошук, М.І. Цуркан, А.М. Школик, О.М. Шпакович, А.Л. Федорова й інші. Проте варто відзначити, що в контексті теми дослідження наукових розробок нині проводилось дуже мало, а наявні праці неповною мірою відповідають темі дослідження. Тому невелика кількість профільних робіт із цієї теми, а також неактуальність сьогодні зроблених у них висновків зумовлюють необхідність дослідити питання зарубіжного та європейського досвіду правового регулювання соціального забезпечення публічної служби.

Актуальність дослідження досвіду Литовської Республіки є такою:

- 1) наші держави об'єднує тривале спільне перебування в складі Союзу Радянських Соціалістичних Республік;
- 2) Литовська Республіка є членом Європейського Союзу;
- 3) Литовська Республіка є партнером України та надає постійну допомогу нашій державі;
- 4) Литовська Республіка є однією з провідних держав у регіоні за успішністю проведення реформ.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити досвід Литовської Республіки щодо правового регулювання соціального забезпечення публічної служби.

Результати дослідження. Питання соціального забезпечення публічної служби Литовської Республіки врегульовується Законом Литовської Республіки «Про публічну службу» від 23.04.2002 № IX-855 [1], зокрема його розділом VIII «Соціальні й інші гарантії для державних службовців». Аналіз його норм засвідчує, що, як і в разі з дослідженням польського досвіду, моделі соціального забезпечення публічної служби Литовської Республіки та України є подібними.

Так, статтею 40 Закону Литовської Республіки «Про публічну службу» від 23.04.2002 № IX-855 [1] урегульовано питання державного соціального страхування, медичного страхування та пенсії. Соціальне й медичне страхування є загальнообов'язковими та врегульовуються Законами Литовської Республіки «Про державне соціальне страхування» і «Про медичне страхування». Відповідно, виплата пенсій публічним службовцям також урегульовується нормами пенсійного законодавства Литовської Республіки.

Щодо інших гарантій звернемо увагу на те, що публічні службовці, які загинули під час виконання своїх обов'язків, перебуваючи за кордоном під час виконання своїх обов'язків, повинні бути поховані за державний кошт. Подібні норми є й у вітчизняному законодавстві, проте такі, що мають спеціальний характер стосовно окремих категорій публічних службовців, наприклад, у Законі України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII [2], що свідчить про охоплення Законом Литовської Республіки «Про публічну службу» від 23.04.2002 № IX-855 [1] значно ширшого кола правовідносин публічної служби, аніж його аналогом із вітчизняного законодавства.

Звернемо увагу на те, що, згідно з частиною 3 статті 43 Закону Литовської Республіки «Про публічну службу» від 23.04.2002 № IX-855 [1], за публічним службовцем зберігається його посада, якщо він не в змозі виконувати свої обов'язки через строкову військову службу або альтернативну службу національної оборони. Цей момент є актуальним з огляду на складну військово-політичну ситуацію в нашій державі. У сучасних умовах публічні службовці в Україні можуть бути звільненими від неї відповідно до норм чинного законодавства. Так, згідно з частиною 5 статті 30 Закону України «Про статус депутатів місцевої ради» від 11.07.2002 № 93-IV [3], на час виконання депутатських повноважень депутату місцевої ради надається відстрочка від призову на строкову військову чи альтернативну (невійськову) службу. Такий підхід ми вважаємо неприйнятним, адже публічний службовець є особою, яка служить народу України, є відданою справою, несе персональну відповідальність за виконання службових обов'язків, а отже, і за виконання завдань і функцій держави. Тому вважаємо за доцільне використання литовського досвіду в цьому аспекті.

Також звернемо увагу на те, що, відповідно до частини 7 статті 43 Закону Литовської Республіки «Про публічну службу» від 23.04.2002 № IX-855 [1], служба публічного службовця, який досяг пенсійного віку, може бути продовжена шляхом повідомлення Агентства з управління публічною службою про подальше продовження терміну його служби. Служба публічного службовця продовжується на строк до одного року, а загальний термін повноважень служби після цього не може перевищувати п'ять років. Цей досвід вважаємо позитивним, проте за однієї умови – у разі підтвердження публічним службовцем належного стану здоров'я, який дасть йому змогу належним чином здійснювати свої функції.

Щодо соціального забезпечення окремих категорій публічної служби в Литовській Республіці першочергово звернемо увагу на соціальне забезпечення суддів, правове регулювання якого є подібним до вітчизняного, оскільки постійними змінами законодавства також поступово зменшуються обсяги суддівських соціальних гарантій. Отже, сьогодні форми соціального забезпечення, закріплені в нормах Закону Литовської Республіки «Про судову систему» від 31.05.1994 № I-480 (Lietuvos Respublikos Teismų Įstatymas «I skirsnis pagrindiniai teismų veiklos principai» 1994 m. gegužės 31 d. Nr. I-480) [4], є майже ідентичним до норм Закону України «Про судоустрій

і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII [5]. Звернемо увагу на те, що забезпечення житлових умов судді здійснюється такими способами:

- 1) шляхом забезпеченням проживання в готелі;
- 2) шляхом відшкодування витрат за оренду житла.

Тобто судді в Литовській Республіці наділяються не постійним, а виключно тимчасовим житлом, на відміну від відповідних положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII [5]. Тому на підставі здійсненого аналізу вважаємо, що **можливим є використання такого досвіду Литовської Республіки щодо правового регулювання соціального забезпечення публічної служби:**

1. Пропонуємо використати досвід Литовської Республіки щодо можливості призову на строкову військову чи альтернативну (невійськову) службу публічних службовців. Більше того, вважаємо, що в сучасних умовах, урахувавши наявну ситуацію в нашій державі, строкова військова чи альтернативна (невійськова) служба для публічних службовців чоловічої статі повинна бути обов'язковою. Для цього пропонується внести зміни до частини 2 статті 19 «Право на державну службу» Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [6] і доповнити її так: «... 2. На державну службу не може вступити: ... особа чоловічої статі, яка не пройшла строкову військову чи альтернативну (невійськову) службу та не може бути звільненою від неї згідно з нормами чинного законодавства».

2. Наступний напрям запозичення досвіду Литовської Республіки пов'язаний із можливістю публічного службовця продовжити виконання своїх службових функцій і після досягнення 65-річного віку, тобто віку виходу на пенсію. Пропонуємо внести такі зміни до Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [6]:

1) у частині 1 статті 83 Закону «Підстави для припинення державної служби» пропонуємо видалити пункт 7 «у разі досягнення державним службовцем 65-річного віку, якщо інше не передбачено законом»;

2) доповнити розділ IX Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [6] статтею «Припинення державної служби у разі досягнення державним службовцем 65-річного віку» такого змісту:

«1. Державний службовець має право звільнитися зі служби у зв'язку з виходом на пенсію по досягненні 65-річного віку.

2. Державному службовцю, який звільнився зі служби після досягнення 65 років, виплачується пенсія відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

3. Державний службовець продовжує державну службу, якщо не пізніше ніж за 10 днів до настання цього віку подасть заяву до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби, про своє бажання продовжувати обіймати посаду та надасть довідку, що він може за станом здоров'я виконувати обов'язки державного службовця».

3. Як альтернативний метод вирішення питання надання службового житла, використовуючи досвід Литовської Республіки, пропонуємо внести зміни до статті 54 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [6] і регламентувати її в такому вигляді:

«Стаття 54. Соціально-побутове забезпечення державних службовців.

1. Публічний службовець у випадках і порядку, визначених Кабінетом Міністрів України, забезпечується службовим проживанням у готелі.

2. У разі взяття житла в оренду державному службовцю відшкодовуються витрати в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

3. Державним службовцям може надаватися матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань».

Висновки. Підсумовуючи дослідження досвіду Литовської Республіки, відзначимо, що загалом місцеве правове регулювання соціального забезпечення публічної служби є зіставним з українським, тому виділення великої кількості напрямів запозичення є об'єктивно неможливим. Це є свідченням того, що загалом правове регулювання соціального забезпечення публічної служби в нашій державі є досить якісно регламентованим навіть порівняно з державами-членами Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Republic Of Lithuania Law On Public Service No IX-855 of 23 April 2002. URL: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/NISPAcee/UNPAN012617.pdf>.
2. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 2–3. С. 54. Ст. 12.
3. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07.2002 № 93-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2002. № 40. Ст. 290.
4. I skirsnis pagrindiniai teismų veiklos principai. Lietuvos Respublikos Teismų Įstatymas 1994 m. gegužės 31 d. Nr. I-480. URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.522B3E415B52>.
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2016. № 31. Ст. 545.
6. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2016. № 4. Ст. 43.

УДК 349.2

ДАШУТІН І.В.

**СТРУКТУРА МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ
В ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ**

У статті подано авторське розуміння поняття механізму правового забезпечення законності в трудових відносинах. Досліджено структуру такого механізму та виведено складові елементи. Охарактеризовано їх зміст і вказано на взаємозв'язок між ними.

Ключові слова: структура, механізм правового забезпечення, законність, трудові відносини, трудове законодавство.

В статье приведено авторское понимание понятия механизма правового обеспечения законности в трудовых отношениях. Исследована структура такого механизма и выведены составляющие элементы. Охарактеризовано их содержание и указано на взаимосвязь между ними.

Ключевые слова: структура, механизм правового обеспечения, законность, трудовые отношения, трудовое законодательство.

The author's understanding of the concept of the legal guarantee of legality in labor relations is presented in the article. The structure of such a mechanism is investigated and components are derived. Their content is characterized and indicated on the interconnection between them.

Key words: structure, mechanism of legal support, legality, labor relations, labor legislation.

Вступ. Актуальність обраного дослідження корелюється зі станом законності й проблемами його фактичного забезпечення у взаємовідносинах між найманим працівником і роботодавцем і супутніх правовідносинах між іншими суб'єктами. Перехід економічної моделі від адміністративно-командної економіки, де всі економіко-трудова правовідносини регулювались державою, яка паралельно прямо чи опосередковано й була власником засобів виробництва та роботодавцем усіх працівників, до ринкової моделі з приватною власністю, де роботодавцем є власник засобів виробництва, інтереси якого доволі часто є антагоністичними щодо соціально-економічних прав